

BOSANCI BRANE SVOJ BROD (februar - mart 1992.)

Do Dervente se dolazi lahko. Sudeci po svim pricama koje o ovom gradu kolaju u posljednje vrijeme, slucajni prolaznici morali bi razmisliti o vlastitom zivotu. Atmosfera u gradu ne izgleda tako, ljudi se sastaju, pokusavaju normalno zivjeti. Ipak, na ulicama se napetost osjeti. Bio sam svjedok razgovora dva policajca, Srbina i Hrvata, koji hvale svoga komandira stanice i obecavaju jedan drugom da ce se stititi, ma sta se dalje dogadjalo.

U lokalnom radiju je vanredno stanje i Goran Popovic, glavni urednik, preuzeo je sa svojom ekipom ulogu derventskog psihijatra i smiruje ljude koji se svako vece iskupljaju pred zgradom općine, dajuci redovno provjerene informacije. Izgleda prosto nevjerovatno, ali ono sto se ovih dana cini u Radio Derventi i Radio Bosanskom Brod novinari su se, zbog zestokih bombardiranja, preselili u podrum i u stalnom kontakt-programu pokusavaju na svaki nacin ohrabriti ljude. Ne mozes nikako do Broda i ne pokusavaj, govori mi covjek koji je nekad u Bosnaprevozu vozio na toj relaciji. Svuda su barikade, a ljudi su preplaseni i ne znas nikad hoce li pucati u nezvane goste.

To vece prespavao sam u gradskom Hotelu u Derventi. Cisto je i posluga funkcionira. Svu noc trajalo je granatiranje i prava tenkovska bitka u Bosanskom Brodu. Gledao sam kako se prave kanonade uzarenih granata obrusavaju uglavnom na Brod, a onda i na istok, prema Lijesicu... Stakla na mojoj hotelskoj sobi su snazno podrhtavala od detonacija. Rat sam vec poznavao sa trebinjskog ratista i te detonacije nisu mi bile nikakva novost. Sutradan sam se spremao preko. I pored opomena o opasnosti, u Brod se ipak nekakvim cudom prebacujem. Uz put se vec mogu vidjeti srusene i popaljene kuce. Rafinerija jos imponozantno djeluje, ali je potpuno pusta, jer vec mjesec dana ne radi. Od sjaja njenog celika koji se presijeva na suncu, hvata jeza. Na ulicama Broda mnostvo naoruzanih ljudi sa oznakama Patriotska liga i grbom Bosne i Hercegovine na rukavima i kapama... Mladici borci Patriotske lige djeluju raspolozeno i pored haosa oko njih.

Koracam ulicama Broda. Gomila stakla kojeg gazim je od izloga i prozora okolo. Iz susjedne ulice izlaze dva psa. Jedan uz ogrlicu vuče i pokidanu uzicu za sobom. Vlasnici su ocito napustili dom i u bjezanju zaboravili ljubimce. Psi su gladni i njuskaju okolo. Bosanski Brod izgleda avetinjski i kao u kosmaru primjecujem staricu u crnom koja mi se priblizava. Ponegdje odjekne detonacija ili pucanj u blizini, ali niko od boraca Patriotske lige ni da mrdne. Starica sa kojom pocinjem razgovor kaze mi da je rijesila ostati u Bosanskom Brodu po svaku cijenu. Govori mi o lesu Pere Zirduma, Hrvata iz Donjih Vrela, koji je upravo dovezen ovdje.

Potrcala sam da vidim zasto se narod okupio, neko je gorko plakao, kasnije sam razumjela da su to iz njegove porodice. Vise necu spavati niti imati mira od kada sam vidjela taj les. Iz Broda nikud necu. Neka me ovdje ubiju ako mi je sudjeno... Prilazi mladac kojeg sam i ranije vidjao u Brodu. Nesto me je u grudima zaboljelo kada sam vidio taj les. Raskopan mu je grudni kos i srce izvadjeno napolje. Odsjecena su mu tri prsta i nasli smo sest metaka u njemu. Pred Hotelom Ada vidio sam i taj uzas i okrenuo se dalje. U prodavnicama nema nikoga. Potpuno su otvorene i jos je uredno slozena roba na policama. U jednoj od privatnih samoposluga vidim uredno slozene boce poznatih francuskih vina. I lijepo slozen, vidi se, malo sasusen hljeb. Iz jedne od prodavnica istrcavaju neki koji kupe i pljackaju. Srecem Fadila Pipica, cudnog covjeka koji tvrdi kako ima sve ljude grada u svojoj arhivi. Sada fotografira unistene radnje i posebno unistenu Robnu kucu

Beograd. Pored nas potrcava policajac i odvodi pijanog covjeka. Pred Kriznim stabom sve vrvi od boraca PI-a. Vrevu mi objasjava borac kojeg vec poznajem. U Lijesce stigli novi tenkovi, provjereno... Stiglo je i oko 200 ljudi u uniformama JNA.

Iz Hrvatske je, kazu, stigla naredba od Franje Tudjmana kojom se zabranjuju bilo kakvi kontakti sa Bosanskim Brodom. Isti poznanik mi govori da su zbog toga bijesni bosanski muslimani koji rade preko Save i svakim danom dolaze dobrovoljci za Patriotsku ligu. Prijavljaju se i Brodjani Hrvati koji napustaju porodicu i posao i dolaze da brane svoj grad. Svi postavljaju pitanja o dolasku specijalaca MUP-a BiH. Svaki cas se govori, posli su pa nisu posli iz Sarajeva. Kazu mi da su im Zelene beretke iz sarajevskog sastava ponudile veliki broj boraca, rekli su, ako hoce da im se nadju pri ruci...

Bosanski Brod izgleda napusten od svih. Ostali su samo borci Patriotske lige od 18 do 60 god. I dosta starica u crnom se setkaju okolo. Dvije su usle u prodavnicu i posluzile se najpotrebnijim. Niko im ne zamjera. Uostalom, ulaze kao u svoje. U tako sablasnom gradu preostali ljudi postuju nekakav red. Kazu mi da okolna sela zive normalno po danu, a onda nocu organiziraju straze na zadatim linijama fronta. Slikaj me slobodno, govori mi mladac sa zelenom beretkom na kojoj su ljiljani u starom Tvrtkovom grbu. Ja sam ti ovdje da poginem za Bosnu. Smrti se ne plasim, dobacuje Gotovo nepotrebno.

Drugi dodaje kao poruku da se rukovodioci u Sarajevu opamete, jer, rekao je: Kad Bosanci uzmu pusku u ruke, rat ce završiti na svaciju stetu. Ako su nas oni iz Sarajeva ostavili na cjedilu, onda je to na njihov obraz. Mi ovdjeznamo da branimo Bosnu i medju sobom se dogovaramo svaki dan. Koga god od branilaca Broda upitas, razumjeces da se svako jutro poselami sa zivotom. Ako ovo treba biti vukovarsko ratiste, bit ce, ali neka znaju svi da ce Vukovar biti sitnica prema Brodu. Ovo je Bosanski Brod i nece biti ni srpski ni niciji drugi, nego bosanski, naglas razmislja mladac sa zelenom beretkom... Jedan od pridoslkih govori kako se dvadesetogodisnjak ubio igrajući Ruski rulet. U susjednom stabu u Lijescu, srpski sef Miroslav Radovanovic izjavljuje da ce, ako ne bude struje i hrane za njegovo Lijesce biti problem. Zahtijeva da se dozvoli svima slobodno kretanje po Brodu i da HOS-ovci prestanu pucati. Da se zivot konacno normalizira. Nakon nekoliko dolazaka u Bosanski Brod nisam sreo jos nijednog pripadnika HOS-a u ovom gradu. O ovim formacijama se i dalje uporno govori u medijama, nazalost, kad god se spomene Bosanski Brod. U Krizni stab stigli su majstori koji moraju obezbijediti struju i telefonsku vezu na pokidanim kablovima za srpsku opcinu. Postar koji je trebao popraviti telefone negodovao je...

- Da se penjem po banderi pa da me snajperisti skinu...

Kako stoje stvari te uvjete srpske opcine Krizni stab ce ispuniti, ali ne vjeruju da ce to smiriti njihove komsije Srbe...

Sav uzas rata u Bosanskom Brodu mogao se osjetiti u jednom danu kada se putem Radija Bosanski Brod javila placnim glasom sestra sefa srpskog kriznog staba Miroslava Radovanovica: Ja, Dragica Corluka, stalno nastanjena u Dugom Selu kod Zagreba, uhicena sam i dovedena u Bosanski Brod da bi me zamijenili za neke ljude koje u zatvoru drzi moj brat Miroslav Radovanovic. Od ovog slucaja se ogradio i javno izvinuo potpredsjednik Kriznog staba Armin Pohara. Nesretnu zenu, kazu, doveo je covjek koji je na svoju ruku zelio osloboditi svoga rodjaka zatvorenog negdje na teritoriji srpske opcine.

Mladac je oslobodjen i po njegovoj prici prema ostalih sest zatvorenika ponasaju se nehumano, a prostorija od sezdesetak kvadrata je pravo muciliste i po zidovima je isprskana krv.

Iste noci snage Kriznog staba Bosanskog Broda uhapsile su tri oficira Jugoslavenske armije (dva potpukovnika i jednog zastavnika), koji su putovali iz Pule u Beograd. Po svemu sudeci uhapseni su u Slavenskom Brodu i zele ih zamijeniti za sedam zatvorenika u srpskoj opcinu. Pridodat je i jedan zarobljenik uhapsen na Romaniji, posto je skinut sa autobusa. Mnostvu uzasnih sudbina koje je donio rat dodaju se i ovi slucajevi u Bosanskom Brodu. Gdje su oficiri, pitao sam zabrinuto. Na sigurnom, odgovorili su mi u Kriznom stabu Bosanskog Broda i prema njima se, tvrde, humano postupaju...

Jos uvijek nije jasno sta se dogodilo u selu Sijekovac. U novinskim izvjestajima ne zna se koliko je ljudi ubijeno. Niko se ne trudi da izadje na uvidjaj i zakljucke donosi ko stigne. U Kriznom stabu Broda oformili su, nakon masovnog ubistva, troclanu komisiju da ispita slucaj. Marko Andjelic je clan komisije za ispitivanje ovog slucaja i on je kategorican kad kaze da su Zacevici krenuli da se predaju komsijama u Sijekovcu, a da su na njih otvorili vatru Ranko i Pejo Bacic:

Cim su oni pobijeni, Radanovic je, valjda u strahu bacio bombu medju one koji su htjeli da ih razoruzaju (ko su ti ljudi, ne govori se), pa su cetverica i ranjena. Nakon toga, svi su se povukli u kuce i pocelo se pucati. Nekoliko srpskih kuca je zapaljeno. Odgovorno tvrdim da niko nije masakiran kao sto je to stajalo u armijskom saopcenju. Zasto se ne povede konacna istraga, zasto nema istraznih sudija? Pored Milosevica koji su se javili da su zivi i zdravi, javio se jedan od Radanovica, cije je ime spomenuto i nalazi se sa zenom u Slavenskom Brodu. Stalno se govori o 12 zrtava, a ima ih sest. Neka se konacno, istine radi, ispitaju svjedoci medju Srbima koji su pobjegli iz Sijekovca, kaze Marko Andjelic.

Covjek koji napusta Bosanski Brod izgleda da se budi iz kosmarnog sna i opet se jadno osjeca. Prije naseg povratka u Derventu policijskim golfom koji je pratio posmatrace Evropske zajednice, stizu vijesti o barikadama prema Derventi pred muslimansko-hrvatskim selima. Narod se iseljava, govori sef Kriznog staba Ivan Brizic, jer JNA sa dvadeset kamiona preko Begluka i Orasja pokusava proci do Bosanskog Broda. Istina je, dolazimo u Gradac, a posmatraci Evropske zajednice izlaze iz automobila medju seljake koji izgledaju umorni, prljavi, kao nakon teskog rada u polju. Neki nose i oruzje. Jedan od njih govori panicno, gestikulira i place. Jeste, Armija je poslala ovamo. Sto ce oni ovdje medju nama, kad mi lijepo zivimo. Da nam donesu rat ko sto su donijeli u Brod? Kome mi sta radimo? Mnogi se okreću prema visokom mladicu koji je Srbin i pitaju ga: Imate li sa nama problema... Nemate. Zivimo li ko ljudi... Zivimo. Sta ce nam onda oni?

Mladic se smjeska i slijeze ramenima... Vi ste iskopali rovove, govori seljak, i neka ste, to je vas problem, ali od nas nemate nikakvih problema... Kasnije nailazimo na barikadu sa koje su kamioni vraceni u Tuzlanski garnizon. Kod ovog mjesta je na putu mnogo naoruzanih ljudi i protivtenkovske mine, poredane jedna do druge, prijeteci stoje uz kamion pun eksploziva kojim je preprijecen put. Strah se osjeca i postaje nesto opipljivo na ovom mucnom putovanju u Posavinu.